

З ПОЛЯ ФОЛЬКЛОРУ Й ЕТНОГРАФІЇ

Пісні-парованки в обрядовій традиції українців Молдови

Ольга ХАРЧИШИН

Запропоновані матеріали записали та опрацювали наукові співробітники відділу фольклористики Інституту народознавства НАН України Ольга Харчишин і Надія Пастух під час експедиційних досліджень (2005–2009 рр.) у 42 українських поселеннях 10 районів на півночі Молдови. Крім того, подаємо декілька записів фольклориста з Молдови Віктора Панька, а також наукового співробітника ІН НАНУ етнолога Лесі Горошко.

Українці Молдови – це гетерогенна зарубіжна спільнота, одну частину якої складають автохтони на споконвічних українських землях у північній частині Прутсько-Дністровського міжріччя, відрізаних від материзни державним українсько-молдовським кордоном, а іншу частину – нащадки мігрантів різних часів із суміжних районів України. У традиційній культурі українців Молдови виявляємо рідкісну збереженість архаїчних пластів фольклору, наявність низки реліктів, часто вже затрачених, а то й невідомих в основному національному масиві. Серед них, зокрема, *пісні-парованки*.

Це пісні, що супроводжують архаїчний обряд *парування молоді* під час вечорниць. У місцевій традиції українців Молдови парованки становлять окрему групу зимовообрядового циклу. Уперше їх виявив молдовський українець В. Панько в 1969–1980-х рр. у селах Стурзовка та Дану Глодянського району Молдови. Пісні та спогади старожилів про місцеві вечорниці спонукали дослідника припустити існування тут давнього обряду *парування* на вечорницях. За словами автора, у межах обрядового комплексу можна було спостерігати декілька узвичасних актів:

1. Усі присутні виконували на вечорницях спеціальну пісню, призначену для тих чи інших парубка і дівчини з апелюванням до їхніх імен із метою *парування*.
2. *Паровані* у відповідь на це співали спеціальну пісню вдячності – *давали дяка*.
3. Якщо *паровані* через сором'язливість чи з інших причин не бажали *давати дяка*, присутні хором виконували особливу висміювальну пісню¹.

Припущення В. Панька підтвердили і матеріали, які нам вдалося зібрати в різних районах півночі Молдови. На запитання, чи знають про *парування* дівчини з хлопцем на вечорницях, старші люди часто відповідали ствердно. Іноді інформатори давали критичні оцінки таким *паруванням* (напр.: «На вечорницях *парували!* Такі жінки були пожилі, а таке співали, таке дурне, і дітей *парували*: «Як той голуб за голубкою... Як той Ваньок на капусту воров, Так ту Дуню за погонича наймав [...]» Николаївка С.). Правда, термін *парованка*, який перейняв В. Панько з народного словника у Стурзовці, в ідентичній формі не вдалося виявити (неодноразово ми фіксували хіба близькі чи обтічні назви цих пісень: «парувальні», «що парували»). Попри те вважаємо, що термін *парованка* має право на утвердження в науковому

¹ Панько В. Песенный фольклор украинцев Севера Республики Молдова. – Кишинев, 2009. – С. 100.

обігу. Його вже апробував у своїх працях сам В. Панько², а такі авторитетні вчені, як етномузиколог Я. Мироненко та етнолог В. Степанов, визнали відкриття парованок – важливим науковим внеском В. Панька³. Цим терміном послуговуємося й ми у своїх публікаціях⁴.

Промовисті паралелі ми зафіксували до обрядодії *давати дяка*. Старожили неодноразово зазначали, що в кінці пісні хлопець і дівчина, яких парували, мали подякувати (*дзенькувати*). Якщо хлопець чи дівчина були чомусь невдоволені, то їх висміювали спеціальною пісенкою.

Судячи з відомостей В. Панька, звичай *парування* навіть у ХХ ст. ще мав серйозний характер та був, очевидно, своєрідним громадським дозволом на ближчі стосунки закоханих. Виходячи з відомих гіпотез Ф. Вовка, М. Грушевського та інших учених⁵ про первісні шлюбні функції «парубочих» та «дівочих» громад, можемо припустити, що вечорничний обряд *парування* та супровідні до нього *пісні-парованки* – це дуже давній – дохристиянський – рудимент формування громадських відносин. Наші матеріали, зібрані приблизно через тридцять років після В. Панька, переважно вказують вже на жартівливо-розважальний характер таких парувань – свідчення десакралізації звичаю та його занепаду.

Репертуар пісень-парованок складають твори здебільшого парувального чи жартівливо-залицяльного змісту з називанням імен хлопця і дівчини та яскравою еротично-шлюбною символікою. Основні мотиви у цих піснях: а) *мати (батьки) запрошує (-ють) майбутнього (-ю) зятя (невістку) до хати*; б) *хлопець, який зустрічається з дівчиною, дарує їй гроші для купівлі весільних атрибутів чи ін.*; в) *хлопець із коня впав – дівчина жаліє, приводить додому*; г) *дівчина впала в воду*; д) *дівчина надає перевагу одному з-посеред багатьох парубків*; е) *хлопець, якого спарували з дівчиною, ночує в неї тощо*. У текстах містяться натяки на інтимні стосунки майбутньої пари, виражені мовою символів, напр.: «*Ой там за лісом, за лісочками / Сидит простеля з подушечками*»; «*Через сад-виноград викопана фоса*»; (*ночувати*) «*третю нічку у садочку – у тім барвіночку*» тощо.

Парованки як окрема обрядова група пісень – невідомі в основному українському масиві. Не виявлено в Україні й самого вечорничного обряду парування. Та промовисті спорідненості з ним простежуємо в ході купальської *гри* «Спасибі», зафіксованій на Вінничині, передусім, у формулі запитувати «*Є спасибі чи нема?*» після спеціальної, подібної до парованки, пісні⁶. Такі ж чіткі паралелі вбачаємо в гаївках із вибором пари, що передбачають називання імен хлопця і дівчини в тексті гаївки та привселюдний поцілунок названої пари. Ці гаївки в деяких селах Опілля ще в другій половині ХХ ст. сприймали як своєрідну санкцію сільської громади на подальші взаємини закоханих та на їхній майбутній шлюб⁷. І в купальських, і в гаївкових паралелях присоромлювальну чи покаральну функцію виконують жартівливо-сатиричні пісенки у випадку відмови одного з учасників пари «*дякувати*» й цілувати обраницю (обраного). У гаївковій (із Опілля, Поділля) і купальській (із Полісся, Поділля) традиціях збереглися й самі тексти парованок. Зокрема, їх ми

² Панько В. *Песенный фольклор...* – С. 99–106.

³ Степанов В. *Украинцы Молдовы: динамика этнической и гражданской идентичностей*. Автореф... доктора habilitat истории. – Кишинев, 2008. – С. 8.

⁴ Пастух Н., Харчишин О. *Традиційний фольклор українців північної Молдови: актуальність та специфіка дослідження // Народна творчість та етнографія*. – 2009. – № 2. – С. 40–46, та ін.

⁵ Вовк Ф. *Студії з української етнографії та антропології / Упор. Ю. Іванченка*. – К., 1995. – С. 228; Грушевський М. *Історія української літератури*. – К., 1993. – Т. I. – С. 283–286; Чернышев Н. *К вопросу о парубочестве, как особой общественной группе // Киевская старина*. – 1887. – XI. – С. 491–505.

⁶ Климець Ю. *Купальська обрядовість на Україні*. – К.: Наук. думка, 1990. – С. 73.

⁷ Харчишин О. *Народнопісенна традиція Звенигород та його довкілля // Народна пісенність підльвівської Звенигородщини*. – Львів, 2005. – С. 19–20.

фіксували під час експедицій у Східне Поділля. Твори «Як та роза папірова», «Через сад-виноград викопана фоса», «Ой гай, гай, зелений гай» та інші побутують як гаївки; «Кочався крештіть по сіножати», «Текли річки, бриніли» – як купальські, «За вішньовим садом» – як купальська (з Поділля), як масленична (зі Слобожанщини). Варіанти до парованок трапляються в українському фольклорі й серед весільних, а також позаобрядових жартівливих пісень. Зокрема, жартівливі пісні у близьких до парованок варіантах ми фіксували у суміжних районах Буковини.

Для кращого контекстуального прочитання тексти парованок (всього 23 одиниці разом із варіантами) та трьох близьких варіантів із гаївкового та позаобрядового репертуару з суміжних районів України (№ 4.Б; 9.Б; 11.В) супроводжуємо примітками та вказівками на варіанти й паралелі у друкованих джерелах. Наприкінці наводимо найвизначніші дослівні коментарі учасників та очевидців вечорничного обряду парування.

1. КОЧАВСА КРЕШТІТЬ ПО СІНОЖАТИ

1. Кочавса крештіть по сіножати,
Фаливса Андрей ту Ганю бра(ти)*. }2
2. Фаливса брати, фаливса бити:
– Покинь ти, Ганю, других люби(ти). }2
3. – Ой ни покину, бо ще ж ни твоя,
Тогди покину, як буду твой(а). }2
4. Ой там за лісом, за лісочками,
Сидит простеля з подушечка(ми). }2
5. – Ой ти, простелью, спустиса нижче,
А ти, Андрею, присуньса бли(жче). }2
6. Но Ганя спала, ни досишляла,
Присунуласа й поцюлова(ла). }2
7. Надлетів щиглик, сів на віконці:
– Вставайти, люди, ни рано сон(це). }2
8. – Най сонце сходить, яснійши буди,
Мині же з Ганьой встиду ни бу(де). }2

* Тут і надалі останній склад чи голосний у рядку, взятий у дужки, при повторі не співають.

Зап. О. Харчишин 28.08.2005 у с. Стурзовка Глодяньського р-ну від Кислого Андрія Яковича, 1934 р. н., с. Стурзовка, 4 кл. осв.

Бл. вар. зап. В. Панько від Борончука Петра (жителя с. Стурзовка Глодяньського р-ну). У його варіанті після 4 строфи слідує: «На тій простелі лиш Петя лежить, / На правій ручці ту Таню держе», натомість відсутня строфа про «щиглика». Ще вміщено важливий коментар виконавця: «Як починається зима, тоди у нас починаються празники... Я розкажу, як у нас парують. Так я сидів коло цей мої жінки, а хлопці і дівчата кажуть: «Гай, спаруємо Петьку і Таню! Гай, спаруємо!» І починають співати таку пісню «Кочавса крештіть по сіножати».

Парал.: Ходак, с. 113 (зачин «Котиться кришталь по сіножати» у купальській пісні з жартівливим сюжетом про сватання «рудобрової» дочки за великий поса); Дей, 1967, с. 252 (до 1 стр. – «Котиться кришталь по сіножати, / Хочет ляшенько русоньку взяти»); Леся Українка, с. 26; Присяж., с. 90 (у купальській пісні «Ой в ліску, в ліску на дубку» близько до «простелі з подушечками» – «висіла колисонька на шнурку»).

2. БЕРЕГОМ, БЕРЕГОМ, БЕРЕЖИНОЮ

1. Берегом, берегом, бережиною,
Ой хто там ходє вічїриною?
2. Ходє та й ходє Вітька той файний:
– Війди, Наташа, я твій коханий.
3. – Н' вїйду, не вїйду, мамкі са бою.
– Я твої мамкі низко са вклоню.
4. Вийшла Наташа і її мати:
– Циба, собакі, в солому спати!

5. Циба собаці, в соломку спати,
А вас, та й Вітька, просю до хати.
6. Собакам лушкі, собакам душкі,
А вам, та й Вітька, білі подушкі.

Перед співом: «Це дєцка».

Після співу: «Це зєстри весільні» [про «білі подушки»]. «Давно-давно! Це ше баба моїй мамі співала. Це ше сто лет назад! [- А чи на вечорницях таких не співали?] – І на вечорницях тоже!»

Зап. О. Харчишин, Н. Пастух 22.08.2008 у с. Білявинці Бричанського р-ну від Гончар Марії Миколаївни, 1948 р. н., с. Білявинці, вища осв., вчитель рос. мови.

У пісні, поряд із відомими варіантами і паралелями, зацентована весільна атрибутика.

Вар.: Дей, с. 229.

Парал.: Дей, 1967, с. 143 («А в Ковалихи собаки лихі» з бл. фрагм. «А вон, собаки, в соломку спати, / Ти, моє серденько, ходи до хати!»); с. 190 (бл. фрагм. «Гуддя, гуддя ви в соломку спати. / А вас, милий, просимо до хати» – у зап. з Новоселицького р-ну Чернівецьк. обл.).

3.А. КУЧЕРЯВА ВЕШНЯ

1. Кучерява вешня
З-під каменя вийшла.
Тропніт, хлопці, тропака,
Щоб та дівка вийшла.

2. Ой не вийшла дівка,
Вийшла її мати:
– Хто жєлає зятъом бути –
Просим вас до хати.

3. Обізвався Коля
Та й став коло хати.
Йа стара і старий:
– Просим вас до хати.

4. На тім боці на потоці
Два качурі в'ютца.
Ой у Ганьки сорок хлопців
На порозі б'ютца.

5. – Ой бийтєса – не бийтєса –
Я ваша не буду:
Я Кольови ручку дала,
Я Кольова буду.

Зап. В. Панько у 1995 р. від Дикої Лідії, с. Дану Глодяньського р-ну // Панько, 1997, с. 83.

3.Б. НА ПОДВІР'Ю ВЕШНЯ

1. На подвір'ю вешня,
З-під коріння вийшла.
Вдарте, хлопці, тропака.
Шоби Ганя вийшла.

2. Ганя собі вийшла,
Рукавца не має.
Чи не той то Ваня,
Шо її кохає?

«На вечерниці збиралися зимою. По-вочереді: сьогодні в мене, через два-три дні – в другого. Дівчата прями. Співали, хто що хоче. Шуткували, сміялися. [Проказує текст]. Се давня, давня».

Зап. О. Харчишин 31.09.2005 у с. Проскураїни Ришканського р-ну від Ткач Марії Дем'янівни, 1924 р. н., с. Проскураїни, 1 кл. осв.

4.А. ПОПІД ГАЙ, ПОПІД ГАЙ, ЩЕ Й ПОПІД ТО ТЕРНЯ

1. Попід гай, попід гай, ще й попід то терня
Кушав Міша горішок – дав Валюші зерно. }2
2. – На, Валюша, на, Валюша, з горішка зеренце,
Тебе хлопці обнімають – мені рветсі серце. }2
3. Ти, мій Мішу, ти, мій Мішу, на то не дивиси,
Стань, глянь, щопі глянь та ще й відверниси. }2
4. На тім боці, на толоці два барани б'ються,
На тім боці, на толоці два парубкі б'ються. }2
5. Не бийтиси, не бийтиси, я ваша не буду,
Стану-гляну, си вбігляну, все Мішова буду. }2

«Хлопці співали, як молоді».

Зап. О. Харчишин, Н. Пастух 19.08.2007 у с. Стара Таура від Падури Михайла Аксентьовича, 1943 р. н., с. Стара Таура, 7 кл. осв., та гурту сусідів.

4.Б. ПОПІД ГАЙ, ПОПІД ГАЙ, ЩЕ Й ПОПІД ТО ТЕРНЯ

1. Попід гай, попід гай, ще й попід то терня,
Кусав Вася горішок – дав Ганусі зерня. }2
2. – На, Ганусю, на, Ганусю, з горіха зеренце,
Тебе хлопці обнімають – болить в мене серце. }2
3. Мой Василю, мой Василю, ти тим ни журиса,
Мене хлопці обнімають, а ти відверниси. }2

«Мама співала мені, я ще була маленька, я ще до школи не ходила».

Зап. О. Харчишин, Н. Пастух 9.07.2008 у с. Комарів Кельменецького р-ну Чернівецької обл. від Варварук (Адамчук) Ганни Дмитрівни, 1946 р. н., с. Комарів, 8 кл. осв.

5.А. НАД РІЧКОЮ, НАД ВОДОЮ

1. Над річкою, над водою
Кіпит горщик з лободой(у). }2
2. Кіпит, кіпит, розкіпаї,
Чорна рожа розцвітай(і). }2
3. Чорна, чорна, папірова,
Гарна дівка Васильов(а). }2
4. Гарна, гарна, гарно роби,
Бо до неї Віктор ход(и). }2
5. Ходив, ходив всю пітрівку,
Давав гроші на горів(ку). }2
6. Ходив, ходив всі мясниці.
Давав гроші на кісли(ці). }2
7. – Ой купиш міні хрестик й бинду,
Як ти прийдиш, а я (й) вий(ду). }2
8. Він купив міні три гурішки,
Прийшов ввечір на просміш(ки). }2

Зап. О. Харчишин 28.08.2005 у с. Стурзовка Глодяньського р-ну від Кислого Андрія Яковича, 1934 р. н., с. Стурзовка, 4 кл. осв.

Вар.: (до 5–6 строфи) Дей, 1967, с. 269 («Ой не ходи, не ходи та й не топчи бобу» у розд. «Невдале женихання»).

5.Б. ЯК ТА РОЗА ПАПІРОВА

1. Як та роза папірова,
Гарна дівка Іванова. }2
2. Гарна, гарна, гарно роби,
Бо до неї Коля ходи. }2
3. Ходив, ходив всю пітрівку,
Давав гроші на гурівку. }2
4. Ходив, ходив всі мнясниці,
Давав гроші на кіслиці. }2

Зап. О. Харчишин 29.08.2005 у с. Стурзовка Глодяньського р-ну від Кушнір (Вельнічер) Ольги Федорівни, 1936 р. н. с. Стурзовка, сер. спец. осв.; Баранюк Єфімії Степанівни, 1938 р. н. м. Бельци, сер. спец. осв., молдаванки (мама – укр., батько – молд.).

Вар. (скор. – 1 строфа) «Чорна роза папірова» зап. Я. Мироненко у 1975 р. від Можилян Ольги (уроженки с. Дану) // Панько, 1997, с. 182.

О. Харчишин у селах підльвівської Звенигородщини записала близькі варіанти серед березневих перестпів молоді та великодніх гайок // Архів Інституту народознавства НАН України. – Ф. 1. Оп. 2. Од. зб. 244. – № 57–58. Наводимо раніше ще неопубліковані тексти: «Удна гура папірова./ А там дівка Мартинова./ Вона собі гарно ходи./ Бо до неї Іван ходи./ Добре має, що приймає./ Бо вона з ним раду дає».

Вар.: «...Ходе, ходе ще й почує./ Бо він в неї морги чує».

6.А. ЧЕРЕЗ САД-ВИНОГРАД ПРОРУБАНА ФОСА

1. Через сад-виноград прорубана фоса,
Йі бігла, бігла тота Ганя май до Васі боса. }2
 2. Як прибігла під вікно, ножкою туп, туп
– Вийди, вийди, мой Васюню, бо я вже є тут, тут. }2
 3. Та не вийшов Вася, вийшла його мати:
– Котра хоче невісткой бути, просю ї до хати. }2
 4. Прийшла я до хати, стала під стіною,
Мама просе вечеряти, а я та й не хочу. }2
 5. – Вечеряйте, мамцю, вечеряла вдома,
Лиш прибігла на провірку, чи є Вася дома. }2
- Та здоровля вам!

«Вечорниці, робили і при руских. [– Чи пам'ятаєте такі пісні на вечорницях, що там підставляли імена дівчини і хлопця, ніби їх парували?] – Да, да! [А як їх називали?] – ??? [– Не казали, що то парованки?] – Не, ни казали».

Зап. О. Харчишин 25.08.2007 у с. Чапайівка Дрокіївського р-ну від Паламарчук Паладії Олександрівни, 1939 р. н., с. Котово Дрокіївського р-ну, 4 кл. осв.

6.Б. ЧЕРЕЗ САД-ВИНОГРАД

1. Через сад-виноград викопана...*
- Та й побігла Таня та й до Вані боса.
2. Та й прибігла на поріг, та й ножкою туп, туп:
– Вийди, вийди, мой Ванюшка, бо я уже тут, тут.
3. Та не вийшов Ванюша, але його мати:
– Бідна моя головочка, й невістка маленька!
4. Чи велика, чи маленька – беріт ї до хати,
Як не буде знати, будем научати.
5. Суда – круть, туда – круть, на затилні двері:
– Просим, просим, невісточко, до нас, до вечері!
6. – Я й не хочу вечеряти, вечеряла вдома,
Я лиш прийшла відвідати, чи є Ванюша дома.
7. – Ой є дома, ой є дома, запарює квашу –
Укріп гріє, муку сіє – запарює квашу.
8. Не вдалася тота кваша, гречаники збігли,
– Коби ж мені Бог поміг та й ту Таню зустріти!

* Незрозуміле слово.

У розмові з О. Харчишин В. Панько зауважив, що незрозуміле слово могло бути «поставити», а на моє припущення, що це «фоса» (від нім. «рів, канава»), – цілком із цим погодився.

Зап. В. Панько від Лупашко Марії Дионисівни у 1969 р. (жительки с. Дану Глодянського р-ну) // Панько, 1997, с. 178.

6.В. ВІД ІВАНА ТА Й ДО ГЕНІ ВИКОПАНА ФОСА

1. Від Івана та й до Гені викопана фоса,
Куда бігла, жибоніла тота Геня боса.
2. Та й прибігла під віконце та й ніжкою туп, туп:
– Вийди, вийди, мой Ванюша, бо я є вже тут, тут.
3. Та й не вийшов мой Іван, вийшла його мати:
– Як хто хоче невісткой бути, най вийде до хати.
4. Я не хочу невісткой бути, лиш води нап'юса,
Кажут люди – файний хлопец, най хоч подивлюса.

«Коли прями, то й співали. Не казали «парованки», казали «парують». А чи я помню?»

Зап. О. Харчишин 2.09.2005 у с. Лупарія Ришканського р-ну від Шуляк Євгенії Василівни, 1921 р. н., с. Сорока Мала, 4 кл. осв.

Вар.: Гнатюк, с. 214–215 (гаївка); Колесса І., с. 175 (весільна); Дей, с. 209–210; Харчишин, с. 60–61 (гаївка).

7. ТЕКЛИ РІЧКИ, БРИНІЛИ

1. Текли річки, бриніли
До той Гані, до Сіми.
Є в той Гані вишний сад,
Там парубків цілий склад. }2 2. Вони пили, гуляли,
Мед-гурівку складали.
Лиш той Гандрей більше склав,
Туту Ганю сподобав. }2 | <ol style="list-style-type: none"> 3. Ой той Андрей граї,
А Ганя гуляї.
Нехай мою (ж) тоту Ганю
Ніхто не займаї. }2 4. Бо як тикі займе –
На порозі впади,
Буде ж мої білі ручкі
Сім год споминати. }2 |
|---|--|

Зап. О. Харчишин 28.08.2005 у с. Стурзовка Глодянського р-ну від Кислого Андрія Яковича.

Вар.: Леся Українка, с. 25 («Бриніли річеньки, бриніли» – купальська).

8. НА ГОРБОЧКУ ДОЩИК СПАВ

1. На горбочку дощик спав,
Як той Андрей з коня впав,
На горбочку дощик спав,
Як той Андрей з коня впав,
Тарара-райда, тарара-райда,
Як той Андрей з коня впав*.
2. Ой він впа/у/в та й лежить,
Ніхто його ни держит.
3. Ой прибігла тота Ганя,
За ручечку підняла.
4. За ручечку підняла,
Й дудомочку й повела.

* Усі строфи розспівують аналогічно.

Зап. О. Харчишин 28.08.2005 у с. Стурзовка Глодянського р-ну від Кислого Андрія Яковича.

9.А. ОЙ ГАЙ, ГАЙ, ЗАШУМІВ ГАЙ

1. Ой гай, гай, зашумів гай.
Зашуміла ліщина, заплакала дівчина, чогос мені жаль.
2. Ой жаль, жаль, ще й немалий,
Бо приїхав той Петя на сивім куні.
3. Як приїхав, шапочку зняв:
– Серце-Марусю, я з коника впав.
4. Ой упав-упав, чуть са не вбив,
Серце-Марусю, не плач, не тужи.
5. – Ой як мені та й веселій бути,
Любив мене той Петя – не можу забути. }2

«Я не знаю, чи ще є, чи вже нема більше. [Це з вечорничних?] – Та! Це з вечерниц». У Марамонівці побутувала на вечорницях до початку 1950-х рр.

Зап. О. Харчишин 26.08.2007 у с. Марамонівка Дрокіївського р-ну від Нагірняк (Кривої) Анастасії Павлівни, 1930 р. н., с. Марамонівка, 4 кл. осв.

9.Б. ОЙ ГАЙ-ГАЙ, ЗЕЛЕНИЙ ГАЙ

1. Ой гай-гай, зелений гай,
Зашуміла ліщина, заплакала дівчина, типер міні жаль. }2
2. Ой, жаль-жаль, жаль нималенький:
Приїхав миленький на сивім кони. }2
3. Як приїхав, шапочку зняв:
– Серци-дівчино, я з коника впав. }2
4. Ой впав-впав, чуть ни забився,
– Серци-дівчино, не плач, не журися. }2

Водять гаївку в колі, у середині якого ходить пара в протилежний до руху кола бік. Далі граються, як у «хусточку».

Зап. Н. Пастух 25.06.2006 у с. Сивороги Дунавецького р-ну Хмельницької обл. (Сх. Поділля) від Іванової Галини Петрівни, 1941 р. н., с. Сивороги, сер. спец. осв., пасічник; Льницького Ернста Денисовича, 1938 р. н., м. Вінківці Вінківського р-ну Хмельниц. обл., сер. осв.

10. ОЙ З ВИШНІ, З ВИШНІ ТА НА КОЛОДУ

1. Ой з вишні, з вишні та на колоду,
Та впала Женя по шию в воду. }2
2. – Ой Женю, Женю, ни топи душу,
Скажи по правді, кого ти любиш. }2
3. – Вой, ни люб'ю, дурню, бо дуружіще,
Ни люб'ю шуму, бо шумуїще. }2
4. Люблю той медочок, бо солоденькій,
Люблю Васюню, бо молоденький. }2

Зап. О. Харчишин 25.08.2007 у с. Чапайівка Дрокіївського р-ну від Паламарчук Паладії Олександрівни, 1939 р. н., с. Котово Дрокіївського р-ну, 4 кл. осв.

Вар.: Панько, 1997, с. 181. («Через пень, через пень та через колоду» (2 строфи) зап. Я. Мироненко у 1975 р. у с. Дану від Можиян Ольги).

11.А. ОЙ ЛЕТІЛА ПАВА, НА ВОРОТА ВПАЛА

1. Ой летіла пави, на ворота впала,
Шо та Ліда, шо той Вітя – вони собі пара.
2. Хоть пара, хоть не пара – муси бути пара,
Бо та Ліда Вітьови баюр засукала.
3. Засукала, зав'язала їа в штирнацять гудзів,
А він їй подарував горнець кукурудзів.

4. Горнець кукурудзів, ще й і мірку проса,
Купи собі черевичків та не ходи боса.
5. Купи собі черевички з жовтими пряжками,
Та й не ходи по морозі білими ніжками.
6. Закурівса дим, дим йа з нової бочки,
Купив Вітя тутій Ліді золоті куточки.
7. Носи, носи ти, Лідусю, а я другі куплю,
Лиш не кажи свої неньці, що я тебе люблю. }2

Зап. О. Харчишин 26.08.2007 у с. Марамонівка Дрокіївського р-ну від Нагірняк (Кривої) Анастасії Павлівни, 1930 р. н., с. Марамонівка, 4 кл. осв.

11.Б. ОЙ ЛИТІЛА ПАВА

1. Ой литіла пава, на воротях впала,
Відокрила китайочку та й зашибетала. }2
2. Ой чи вийшла дівка, ой чи вийшов хлопиц,
Ой вийшла дівчина – молода дружина. }2
3. Пара чи ни пара, мусим парувати,
Ой той Коля у Валосі буде ночувати. }2
4. Перву нічку на припічку. а другу на лавці,
Третю нічку у садочку, у тім барвіночку. }2

Рибак К.: «То мама розказувала, що на вечерницах, да».

Зап. Н. Пастух, О. Харчишин 9.08.2006 у с. Кодряни Окницького р-ну від Рибак Клавдії Андріївни, 1950 р. н., с. Шофрінкани Єдинецького р-ну, сер. спец. осв., худ. кер-к фольк. гурту «Кодрянка»; Козут Євгенії Андріївни, 1930 р. н., с. Кодряни, 2 кл. осв.

11.В. НАДЛИТІЛА ПАВА, СЕРЕД СЕЛА ВПАЛА

1. Надлитіла пава, серед села впала,
Там молода дівчина кутаси в'язала. }2
2. Нав'язала ж вона двацять чотири гудзі,
Обіцяв їй якись там корець кукурудзи. }2
3. Корець кукурудзи ще й півкірця проса:
Купи собі черивички та й ни ходи боса. }2
4. А як сії сходиш, я ще другі куплю,
Но не кажи своїй мамі, що я тибє люблю.

У с. Сивороги побутує як гаївка.

Зап. Н. Пастух 25.06.2006 у с. Сивороги Дунаєвського р-ну Хмельницької обл. (Східне Поділля) від Колесникова Олександра Івановича, 1918 р. н., с. Вільхівці Новоушицьк. р-ну, з двох років – у с. Сивороги, 7 кл., колиш. робітника.

Вар.: Дей, с. 215.

12. РУБАЙ ДУБА, СІЧИ ДУБА, ЙА В ДУБІ ГОРІВКА

1. Рубай дуба, січи дуба, йа в дубі горівка,
Яка в того Тодира здогодлива дівка. }2
2. Як начала говорити, словами мастити,
Мусів Петя з коня злісти, гурівкі купити. }2
3. Купи, купи гурівочки за багато грошей,
Бо я тебе полюбила, бо ти мій хороший. }2

Зап. О. Харчишин 26.08.2007 у с. Марамонівка Дрокіївського р-ну від Нагірняк (Кривої) Анастасії Павлівни, 1930 р. н., с. Марамонівка, 4 кл. осв.

13. ДЕ Ж ТИ, ДУБЕ, РІС, РІС, ШО НЕ РОЗВИВАВСЯ

1. Де ж ти, дубе, ріс, ріс, шо не розвивався?
Де ж ти, Ваня, начував, шо не розував(ся)? }2
2. А я в лісі ріс, ріс, та ще й зима була,
А я в Мані начував, сама дома бул(а). }2
3. Першу нічку на припічку, другу на лавочці,
Третю нічку йа в садочку на тім білиноч(ку). }2
4. Закуривси чорний дим йа з нової хати,
Заплакала ж тота Маня ни з думкі, ні з гад(ки).}2
5. Закуривси чорний дим йа з нової бочки,
Заплакала ж тота Маня з теменької ноч(кі). }2

Зап. О. Харчишин 2.09.2005 у с. Малиновське (Балан) Ришканського р-ну від Колинківської Марії Макарівни, 1930 р. н., с. Балан, 4 рум+4 рос. кл. осв.; Колинківської Марії Іванівни, 1931 р. н., с. Балан, 4 рум.+4 рос. кл. осв.

14. ЗА ВИШНОВИМ САДОМ

Ми співаєм на дівчину і на хлопця:

За вишновим садом
Три зирниці радом,
За вишновим садом
Три місяці радом.
А три місяця – три хлопця,
А три зирниці – три дівки.
Того Василя взяти –
З тов Женьов звінчяти.
Ох, явир, явирочки,
Обоїх звінчяти.

Зап. Л. Горошко 19.08.2007 у с. Слобода-Кишкарняни Синжерейського р-ну від Лиховецької (Трінки) Єфросинії Василівни, молдаванки, 1950 р. н., с. Кишкарняни, з 1968 р. – вийшла заміж за українця у с. Слобода-Кишкарняни, 7 кл. осв.

Вар.: Ходак., с. 104 (купал.); Присяж., с. 101 (купал.); Щетин., с. 27–28 (маслянична).

15. «ДАВАТИ ДЯКА»**ОЙ У ЛІСІ НА ГОРІСІ**

Ой у лісі на горісі роса на листочку,
Та й дякую вам, дівчата, за цу співаночку.
Та й чи пара, чи не пара, а ви спарували,
Та й дякую, вам, дівчата, шосисть заспівали!
Щоби ви, дівочки, щастя-долю мали,
Та й дякую з Федьом файно заспівали!

Зап. В. Панько 26.07.1998 у с. Малиновське Ришканського р-ну від Каленюк М. І. // Панько, 2009, с. 105.

Дослідник вважає, що таку пісню виконували хлопець із дівчиною у знак вдячності за те, що їх «спарували» – звичай «давати дяка».

16. ДЗІНЬКУЄМ ВАС, ДІВЧАТА

Дзінькуєм вас, дівчата,
Цєю співаночкою!
Ни за то, шо співали,
За то, шо з файною дівчиною спарували!

Ці слова хлопець проказував після того, як його «спарували».

«Парували, як прядецца зимою. А зараз вже ни роблят клаки».

Зап. Н. Пастух, О. Харчишин 23.08.2008 у с. Верхні Халахори (с. Халахори де Сус) Бричанського р-ну від Соловей Ганни Дмитрівни, 1932 р. н., с. Верхні Халахори, 7 кл. осв.

17. «ХТО НЕ ДАЄ ДЯКА»**НЕСУТ КАТЮ НА РУКАХ**

Несут Катю на руках,
Течут шмарки по зубах,
А пес підбігає
Та їх фостом втирає.
З того кута на сей кут
Жаба перелізла,
Хто не дає дяка –
Голова облізла!

Панько, 2009, с. 106.

Дослідник вважає, що так співали тому хлопцеві чи дівчині, які не подякували спеціальною пісню, тобто не дали дяка.

18. ВІД КЕРНИЦІ ДО КЕРНИЦІ ВИКОПАНІ ВОЧІ

І проспівам це всьо на них та й тоди кажем: «Кажіт «дякувать»!» Хлопец каже «дякувать», а вона не хоче казати. Е-е-е-е, як не хочеш, щяс ми задзінкуєм:

Від керниці до керниці викопані вочі,
Та Марія з тов Іваном ходят біз сорочьки!

І сміємоси вже з них!

Зап. Л. Горошко 19.08.2007 у с. Слобода-Кишкаряни Синжерейського р-ну від Лиховецької (Трінки) Єфросинії Василівни, молдаванки, 1950 р. н., с. Кишкаряни, з 1968 р. – виїшла заміж за українець у с. Слобода-Кишкаряни, 7 кл. осв.

Виконавиця не може пояснити змісту зачину через перекручене слово «вочі». Правдоподібно, що первісно мало бути «Від керниці до керниці викопана фоса», що означало з'єднання двох водних джерел – символіка парування.

ОБРЯДОВІ КОМЕНТАРИ**№ 1.**

«На вечорницях було, як я ще була дівчиною. Колись сіяли прядиво, та йшли на клаки. Та прями. Хлопець тримав кужівку, а ми, дівчата, прями. І вот, знають, що вже той хлопець ходи зо мною, чи знали, що бідна дівчина, а хлопец багатий, то заспівали йому: «Сундук рімненькій,/ Коля файненький./ Скриня горбата –/ Валя шмарката». А буває, що заспівали, що вона файненька... А тоди, знаєте як. Як заспівали файно, то він каже: «Спасібо», та й вона каже так. А як він не хоче, бо вона бідна, то ми співали: «Скриня рімненька –/ Валя файненька,/ Сундук горбатий –/ Коля шмаркатий». Було це, було. Робили ми це».

Зап. О. Харчишин, Н. Пастух 22.08.2008 у с. Білявинці Бричанського р-ну від Єдинюк (Халус) Надії Георгіївни, 1933 р. н., с. Білявинці, 4 кл. осв.

№ 2.

«На вечорницях парували. Такі старші жінки співали таке дурне і дітей парували: «Як той голуб за голубкою.../ Як той Ваньок на капусту ворав,/ Так ту Дуню за погонича наймав...» [Сміються – О. Х.]. Я була малесенька, мала десь три годи. Вже не помню.

– А як ті пісні називали?

– Та парували, казали! Спеціально парували! Дзенькували, казали, чи як? Дітей парували, дівок вже великих з парубками тоже».

Зап. О. Харчишин, Н. Пастух 20.08.2007 у с. Николаївка Синжерейського р-ну від Репій Надії Іллівни, 1932 р. н., с. Николаївка С., 5 кл. осв.

№ 3.

«[Чи знаєте ви такі пісні, коли парували хлопця і дівчину, десь на вечорницях, клаках?] Було тут, це я знаю! Це були кладкі такі вечерами, там молодьож собираласа. Чи вишивали, пряли нитки. І парували дівчину з хлопцом. Там різні пісні. Но я на ці вечерниці не ходила... [То всерйоз парували, чи на жарт?] Та так, на жарти. То дівчина стіснялася, бо її парували з хлопцем, може быть, не з тим, який їй нравитца. В мене була сестра, то вона май ходила, а я не ходила, кончила школи... [А не казали, що ті пісні – це «парованки»?] Аякже, казали! Я даже помню, шось: «Ой добра мамалига з молоком, Ой добра пара – Аня з Іваном!». Ось так. Шото такое перевертали і парували дівчат. Як дівчині подобалоса, то вона сміялася, весела була. А як бувало, дівку парували з якимсь таким старим, поганим, то вона відверталася і була недовольна. [А вона щось мала відспівувати?] Ні, вона мовчала».

Зап. О. Харчишин, Н. Пастух 24.08.2008 у с. Білявинці Бричанського р-ну від Барташевської Катерини Іванівни, 1925 р. н., с. Верхні Халахори Бричанського р-ну, колиш. вчительки.

СПИСОК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

Гнатюк – Гаївки / Зібрав В. Гнатюк // Матеріали до української етнології. – Львів, 1909. – Т. XII. – 267 с.

Дей – Ігри та пісні. Весняно-літня поезія трудового року / Упор., перед. і прим. О. Дея. – К.: Наук. думка, 1963. – 671 с.

Дей, 1967 – Жартівливі пісні: родинно-побутові / Упор. О. Дея, М. Марченко (тексти), А. Гуменюк (мел.). – К.: Наук. думка, 1967. – 800 с.

Колесса І. – Галицько-руські народні пісні з мелодіями / Зібр. у с. Ходовичах І. Колесса // Етнографічний збірник. – Львів, 1902. – Т. XI. – 304 с.

Леся Українка – Леся Українка. Записи народної творчості. Пісні, записані з голосу Лесі Українки / Упор. та прим. О. Дея та С. Грици // Леся Українка. Зібрання творів у дванадцяти томах. – К.: Наук. думка, 1977. – Т. IX. – 432 с.

Панько – Співає Струзовка. Збірка українського та молдавського фольклору с. Струзовка Глоденського району Молдови / Уклад. К. Попович (тексти), Я. Мироненко (мел.), В. Панько (збирач). – Кишинів: Академія наук Республіки Молдова. Інститут національних меншин, 1995. – 182 с.

Панько, 1997 – В землі наші корні. Історія, традиції і фольклор сел Дану, Каменкуца і Николаєвка Глодянского району. Исследования и материалы. Авторы и составители: К. Попович, Я. Мироненко, Е. Чернега, В. Кожухарь. Составитель фольклора В. Панько. – Кишинев: Академія наук Республіки Молдова. Інститут національних меншинств, «Штиинца», 1997. – 400 с.

Панько, 2009 – Панько В. Песенный фольклор украинцев Севера Республіки Молдова. Календарная и обрядовая поэзия. – Кишинев, 2009. – 156 с.

Присяж. – Пісні Поділля. Записи Насті Присяжнюк в селі Погребище 1920-1970 рр. / Упор. С. Мишанич. – К.: Наук. думка, 1976. – 524 с.

Харчишин – Народна пісенність підльвівської Звенигородщини. Збірник / Записала та впорядкувала Ольга Харчишин. Нотні транскрипції В. Ковалія. – Львів: Інститут народознавства НАН України, 2005. – 352 с.

Ходаков. – Українські народні пісні в записах Зоріана Доленги-Ходаковського (з Галичини, Волині, Поділля, Придніпрянщини і Полісся) / Упор., текстологічна інтерпретація і коментарі О. Дея. – К.: Наук. думка, 1974. – 784 с.

Щетин. – Пісенний фольклор Харківщини у записах 1979-1983 рр. / Зібрав, упорядкував і транскрибував Олександр Щетинський. – Харків: Акта, 2007. – 152 с.